

Obsah

Úvod

1. Člověk jako jedinec

1. 1. Člověk jako osobnost (psychologie osobnosti)

1. 1. 1. Determinanty lidské psychiky

1. 1. 2. Vývoj lidského života a psychický vývoj jedince

Etapy vývoje osobnosti

Prenatální období (cca 9 kalendářních měsíců)

Kojenecké období (od narození do 1 roku)

Batoletčí období (zhruba od 1 roku do 3 let)

Předškolní věk (od 3 let do 6 let)

Mladší školní věk (od 6 let do 11 let)

Starší školní věk – pubescence (od 11 let do 15 let)

Adolescence (zhruba od 15 let do 18 až 23 let)

Dospělost (zhruba od 18 či 23 do 60 až 65 let)

Stáří (od 60 až 65 let)

1. 1. 3. Poruchy vývoje osobnosti

1. 1. 4. Vybraná pojetí vývoje osobnosti

1. 1. 5. Učení

4 rady, jak se učit efektivně a aby to nebolelo

Styly učení

1. 1. 6. Stres, frustrace a deprivace

Stres

Odstranění stresorů

Změna reakce na stresory

Vytvoření větší odolnosti (zvyšování frustrační tolerance)

Frustrace

Deprivace

1. 1. 7. Duševní poruchy

1. 2. Psychické jevy

1. 2. 1. Psychické procesy

Vnímání, představy a fantazie

Myšlení a řeč

19

21

21

22

24

24

24

25

25

25

26

26

27

27

28

29

29

31

34

34

35

35

36

37

37

38

39

40

40

41

41

42

Paměťové procesy	43
Motivace (potřeby, zájmy, ideály a hodnoty)	44
1. 2. 2. Psychické stavy	45
Pozornost	45
Emoce, city a volní jednání	46
1. 2. 3. Psychické vlastnosti (struktura osobnosti)	47
Schopnosti	47
Temperament, charakter a povahové rysy	48
1. 3. Psychologie	51
1. 3. 1. Vývoj	51
1. 3. 2. Aplikační oblasti a psychologické disciplíny	51
1. 3. 3. Psychologické teorie a směry	52
Behaviorismus	52
Psychoanalýza	52
Humanistická psychologie	54
Gestaltismus	54
Kognitivní psychologie	54
Transpersonální psychologie	54
1. 3. 4. Metody výzkumu v psychologii	54
2. Člověk a společnost	56
2. 1. Sociologie	56
2. 1. 1. Definice a funkce sociologie	56
2. 1. 2. Vývojové fáze sociologie	57
Období velkých teorií (19. stol. až počátek 20. stol.)	57
Období velkých výzkumů (meziválečné období, první polovina 20. stol.)	58
Období velkého hledání (období po 2. sv. válce, druhá polovina 20. stol.)	58
Hlavní paradigmaty sociologie	59
Česká sociologie	60
2. 1. 3. Metody a techniky sociologického výzkumu	60
2. 2. Člověk ve společnosti	62
2. 2. 1. Socializace	62

2. 2. 2. Sociální nerovnost	63
Vymezení sociální nerovnosti	63
Moc, autorita a legitimizace nerovnosti	64
2. 2. 3. Sociální status a mobilita	65
Sociální status	65
Sociální mobilita	65
2. 2. 4. Migrace	66
Hlavní příčiny migračních vln	67
2. 2. 5. Struktura společnosti	67
Pojetí sociální struktury	67
Teorie tříd	68
Alternativní pojetí sociální struktury	69
Modely společnosti	69
2. 2. 6. Společenský vývoj	70
Sociální dynamika	70
Tradiční vs. moderní společnost	70
2. 3. Sociální útvary	71
2. 3. 1. Seskupení a skupiny	71
Definice a příklady skupin a seskupení	71
Fungování a druhy sociálních skupin	73
2. 3. 2. Rodina	73
Definice, funkce a druhy rodiny	73
Problémy současné rodiny	75
Stárnutí populace	76
2. 3. 3. Sociální role	76
2. 4. Sociální vztahy	77
2. 4. 1. Formální a neformální vztahy	77
2. 4. 2. Konflikty	77
Definice a příčiny konfliktu	77
Zvládání konfliktu	78
2. 4. 3. Soutěž a spolupráce	78
2. 4. 4. Sociální komunikace	79
Vymezení sociální komunikace	79
Druhy komunikace	79
2. 4. 5. Sociální kontrola	81

2. 5. Kultura a civilizace	81
2. 5. 1. Kultura	81
Definice a pojetí kultury	81
Hlavní funkce kultury	82
Různost a druhy kultur	82
2. 5. 2. Víra a náboženství	83
Pojem a význam víry v životě	83
Náboženství a ateismus	83
Hlavní světová náboženství	84
2. 5. 3. Masová komunikace a kultura	86
2. 6. Základní problémy života společnosti	87
2. 6. 1. Sociální deviace a patologie	87
Vymezení sociální deviace a patologie	87
Základní druhy sociální patologie	88
2. 6. 2. Sekty a nová náboženská hnutí	89
2. 6. 3. Problematika intolerance a fanatismu	89
3. Občan a demokracie	92
3. 1. Politologie	92
3. 1. 1. Předmět, metody a postavení v systému věd	92
3. 1. 2. Vývoj politického myšlení	93
3. 1. 3. České politické myšlení	94
3. 1. 4. Moderní politické myšlení ve světě	95
3. 2. Stát	95
3. 2. 1. Pojem a znaky státu	95
3. 2. 2. Vznik a vývoj státu	96
3. 2. 3. Funkce státu	97
3. 2. 4. Státní občanství	97

3. 2. 5. Právní stát	98
3. 2. 6. Formy státu	98
3. 2. 7. České státní symboly	99
3. 3. Právní základy státu	101
3. 3. 1. Ústava a ústavní principy	101
Vymezení, druhy a funkce ústavy	101
Dělba moci a princip brzd a rovnováh	101
3. 3. 2. Ústava ČR	102
Český ústavní vývoj	102
Současná Ústava ČR	103
3. 3. 3. Lidská práva	104
Pojetí lidských práv a svobod	104
Historické dokumenty k ochraně lidských práv	105
Poválečné koncepce ochrany lidských práv	105
Listina základních práv a svobod	106
Domáhání se ochrany lidských práv a svobod	106
3. 4. Principy dělby státní moci, orgány státní moci a jejich struktura	107
3. 4. 1. Dělba moci v politickém systému ČR	107
3. 4. 2. Hlavní subjekty státní moci v ČR (státní orgány)	108
Zákonodárná moc (legislativa)	108
Výkonná moc (exekutiva)	110
Soudní moc (jurisdikce)	112
3. 5. Demokracie	112
3. 5. 1. Pojem a znaky demokracie	112
Vymezení a historický vývoj demokracie	112
Znaky demokracie	113
3. 5. 2. Druhy demokracie	113
3. 5. 3. Přednosti a nedostatky demokracie	114
3. 5. 4. Ohrožení demokracie	115

3. 6. Politika a politické subjekty	116
3. 6. 1. Pojmy politika, politický režim a systém	116
Politika a její trojdimenzionální pojetí	116
Politický systém a režim	117
3. 6. 2. Politická participace a politická kultura	118
Politická kultura a veřejné mínění	118
Politická participace	118
3. 6. 3. Politický pluralismus	119
3. 6. 4. Politické strany	120
Pojem a funkce politických stran	120
Druhy politických stran	121
Koalice politických stran	122
Systémy politických stran	122
3. 6. 5. Politické doktríny a ideologie	123
Pojem a funkce ideologie	123
Liberalismus	124
Konzervatismus	124
Socialismus	125
Komunismus	125
Rasismus	126
Nacionalismus	127
Fašismus, nacismus	128
Anarchismus	129
Feminismus	130
Environmentalismus	130
3. 7. Participace občanů na politickém životě	131
3. 7. 1. Formy přímé demokracie	131
3. 7. 2. Pojem a funkce voleb v demokratických státech	132
3. 7. 3. Volební systémy	133
3. 7. 4. Volby v ČR	135
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR	135
Volby do Senátu Parlamentu ČR	135
Volby do Evropského parlamentu (EP)	136
Volby do zastupitelstev krajů	136
Volby do zastupitelstev obcí	136
Volby prezidenta republiky	136

3. 7. 5. Občanská společnost	137
Pojem a funkce občanské společnosti	137
Postavení a funkce společenských organizací	137
Přehled společenských organizací	138
3. 8. Státní správa a samospráva	140
3. 8. 1. Vymezení a funkce státní správy a samosprávy	140
3. 8. 2. Orgány státní správy a samosprávy	141
Orgány státní správy	141
Obce	141
Kraje	143
Podíl občanů na správě obce	145
4. Občan a právo	146
Právo a jeho členění	146
Právní věda	148
4. 1. Právní řád	149
4. 1. 1. Prameny práva	149
Platnost a účinnost zákona	151
4. 1. 2. Právo objektivní a právo subjektivní	151
4. 1. 3. Právo soukromé a právo veřejné	151
4. 1. 4. Právní odvětví	152
4. 1. 5. Právo hmotné a právo procesní	152
4. 2. Soudní ochrana	153
4. 2. 1. Organizace soudnictví	153
4. 2. 2. Základní zásady organizace soudnictví	154
4. 3. Právní vztahy (poměry)	155
4. 3. 1. Právní skutečnosti	155
4. 3. 2. Fyzická osoba – člověk	155
4. 3. 3. Právnícké osoby	156

4. 4. Obecné občanské právo	156
4. 4. 1. Věcná práva	157
Vlastnické právo	157
Obsah vlastnického práva	158
Držba	159
Věcná práva k věci cizí	159
4. 4. 2. Práva závazková	160
4. 4. 3. Dědické právo	161
4. 4. 4. Rodinné právo	162
4. 4. 5. Civilní právo procesní	162
Prameny civilního práva procesního	163
Civilní proces a jeho druhy	163
Pojmové prvky civilního procesu	164
Zahájení řízení	165
Další průběh řízení na prvním stupni	165
4. 5. Rodinné právo	166
4. 5. 1. Manželství	166
Vznik manželství	166
Zánik manželství	167
4. 5. 2. Vztahy mezi rodiči a dětmi	168
Rodičovská odpovědnost	168
Vyživovací povinnost	168
4. 5. 3. Náhradní rodinná péče	169
Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče a poručenství	169
Pěstounská péče	169
Osvojení	170
4. 6. Pracovní právo	171
4. 6. 1. Zaměstnanec, zaměstnavatel, pracovněprávní vztahy	171
4. 6. 2. Založení pracovního poměru	172
4. 6. 3. Ukončení pracovního poměru	174
Dohoda o rozvázání pracovního poměru	174
Výpověď	174
Okamžité zrušení pracovního poměru	174
Zrušení pracovního poměru ve zkušební době	175
Ukončení pracovního poměru sjednaného na dobu určitou	175

4. 6. 4. Práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů	175
4. 7. Trestní právo	176
4. 7. 1. Trestný čin	177
4. 7. 2. Pachatel	177
4. 7. 3. Tresty	178
4. 7. 4. Trestní řízení	179
Subjekty trestního řízení	179
Průběh trestního řízení	180
4. 8. Správní řízení	180
4. 8. 1. Správní řízení dle správního řádu	181
4. 8. 2. Přestupek	183
Sankce za přestupek	185
Napomenutí	185
Pokuta	185
Zákaz činnosti	185
Propadnutí věci nebo náhradní hodnoty	185
Zveřejnění rozhodnutí o přestupku	186
Řízení o přestupku	186
5. Občan a hospodářství	187
5. 1. Ekonomie a její význam pro člověka	187
5. 1. 1. Definice a vymezení ekonomie	187
5. 1. 2. Dějiny ekonomie	187
5. 1. 3. Praktický význam ekonomie	189
5. 1. 4. Hlavní ekonomické pojmy a otázky	189
5. 2. Tržní mechanismus	190
5. 2. 1. Fungování trhu a tržní subjekty	190
5. 2. 2. Poptávka a nabídka na trhu	191
5. 2. 3. Selhání trhu	193

5. 3. Podnikání	194
5. 3. 1. Vymezení a smysl podnikání	194
5. 3. 2. Srovnání zaměstnání a podnikání fyzické osoby	194
5. 3. 3. Druhy podnikání	196
Živnosti	196
Obchodní společnosti	198
Dělení obchodních korporací	198
5. 4. Peníze a cenné papíry	200
5. 4. 1. Vývoj, druhy a funkce peněz	200
Měnový systém	201
5. 4. 2. Cenné papíry	201
Druhy cenných papírů	201
Burzy	202
5. 4. 3. Inflace	203
5. 4. 4. Bankovní soustava	204
Centrální banka	204
Komerční banky	205
5. 4. 5. Pojištění	205
5. 4. 6. Hospodaření jedince a domácnosti	206
Rozpočet domácnosti	206
Financování potřeb	206
Spoření a investice	207
Formy placení a platební doklady	207
5. 5. Národní hospodářství a úloha státu v tržní ekonomice	208
5. 5. 1. Makroekonomické ukazatele a jejich vliv na životní úroveň občanů	208
5. 5. 2. Zásahy státu do tržní ekonomiky	209
5. 5. 3. Státní rozpočet	210
Struktura státního rozpočtu	210
Daně	211
Transfery (dávky)	212

5. 6. Člověk ve sféře práce	214
5. 6. 1. Práce a pracovní síla	214
5. 6. 2. Předpoklady pro výkon povolání	215
5. 6. 3. Odměňování za práci	216
5. 6. 4. Nezaměstnanost	216
5. 6. 5. Politika zaměstnanosti	217
6. Občan, Evropa, mezinárodní společenství a svět	219
6. 1. Mezinárodní vztahy	219
6. 2. Evropská integrace	220
6. 2. 1. Důvody a výhody ekonomické integrace	220
6. 2. 2. Podstata a průběh evropské integrace	221
Historické pokusy o integraci Evropy	221
Vznik a vývoj Evropských společenství (ES)	221
Utvoření Evropské unie a její vývoj	222
Přístupy k evropské integraci (integrační paradigmatata)	224
6. 2. 3. Evropská unie – význam, cíle a struktura	225
Orgány EU	225
Legislativní proces v EU	227
6. 2. 4. Dopad integrace na život občanů	228
Politiky EU a jejich dopad na každodenní život občanů	228
6. 2. 5. Česká republika jako člen EU	229
Proces přistoupení ČR k EU	229
Zastoupení ČR v orgánech EU	230
Dopady členství v EU na život občanů ČR	230
6. 3. Význam mezinárodních organizací	231
6. 3. 1. Mezinárodní dohody a organizace	231
6. 3. 2. Hlavní mezinárodní organizace a jejich funkce	231
Organizace spojených národů (OSN, United Nations, UN)	231
Rodina organizací OSN	233
Role OSN při řešení mezinárodních konfliktů	234
Organizace severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organisation, NATO)	237
Další mezinárodní organizace	238

6. 3. 3. Zapojení ČR a EU do mezinárodních organizací	240
Motivace zapojení ČR a EU do mezinárodních organizací	240
Členství ČR v mezinárodních organizacích	240
6. 4. Postavení ČR ve světové politice a hospodářství	242
6. 5. Planetární problémy	243
6. 5. 1. Lokální, regionální a globální procesy	243
6. 5. 2. Globalizace	244
Charakteristika, příčiny a projevy globalizace	244
Dopady globalizace na demokratický stát	244
Dopady globalizace na život občanů ČR	245
Kritika globalizace	245
6. 5. 3. Přehled globálních problémů	246
6. 5. 4. Trvale udržitelný rozvoj	248
Význam a zásady trvale udržitelného rozvoje	248
Realizace zásad trvale udržitelného rozvoje v praktickém životě	250
Uhlíková stopa jako generační střet?	250
7. Člověk v reflexi filozofie a vědy	252
7. 1. Pojem filozofie	252
7. 2. Filozofie a mýtus	254
7. 3. Filozofie a náboženství	255
7. 4. Věda a filozofie	256
7. 4. 1. Pojem vědy	256
7. 4. 2. Klasifikace vědy, redukovanost a abstraktnost vědy, vztah filozofie a vědy	257
7. 5. Vznik filozofie	259
7. 6. Filozofické disciplíny	261
7. 7. Základní filozofická paradigmatata	262
7. 7. 1. Přehled základních paradigmat	262
7. 7. 2. Současné postmoderní myšlení	263

7. 8. Povaha skutečnosti – Ontologie	264
7. 9. Filozofické problémy poznání – Epistemologie	268
7. 9. 1. Možné přístupy k problematice poznání	268
7. 9. 2. Pravda a poznání	272
7. 10. Příroda a svět	274
7. 11. Člověk jako přírodní a kulturní bytost	276
7. 11. 1. Člověk jako filozofický problém	276
7. 11. 2. Filozofické pojetí dějin	278
7. 12. Etika a její předmět	279
7. 12. 1. Základní pojmy etiky	279
7. 12. 2. Svoboda, vůle a svědomí	281
Pojmy svoboda, vůle a svědomí	281
Vztah svědomí, viny a norem	283
7. 12. 3. Kořeny současné etiky	284
7. 12. 4. Relativnost etických hodnot – dobro a spravedlnost	287
8. Logika	290
8. 1. Význam, vývoj a vymezení logiky	290
8. 2. Základní termíny logiky	291
8. 3. Výroková a predikátová logika	293
8. 3. 1. Výroky a výrokové spojky	293
8. 3. 2. Predikátová logika a kvantifikované výroky	295
8. 4. Argumentace	295
Seznam použité literatury	298
Rejstřík	299